

VI

CONCLUZII

La finalul analizei noastre am dori să scoatem în evidență câteva aspecte mai importante atinse pe parcursul elaborării lucrării și care sunt cruciale pentru ciclurile economice și să schițăm soluțiile propuse pentru depășirea crizelor și depresiunilor. Expunerea mai detaliată a ideilor din lucrare poate fi găsită în rezumatul atașat, aceste „Concluzii” rotunjind mai degrabă conținutul lucrării, fără a furniza o reconstrucție a raționamentului general.

Aspectele metodologice sunt primele care trebuie luate în considerare. Prea puțină atenție se acordă „tăriei” propozițiilor derivate pe cale logică (analiza praxeologică) în raport cu cele derivate pe cale empirică. Analiza empirică nu poate furniza propoziții sigure ci doar probabilități și presupuneri, tocmai pentru că empirismul studiază corelații între mărimi. Aceste corelații pot fi întâmplătoare. Numai o analiză ce pleacă de la natura acțiunii umane și de la natura lucrurilor, o analiză *cauzală*, este capabilă să ofere adevăruri fundamentale și sigure cu privire la realitate.

Un al doilea aspect fundamental, strâns legat de primul, este dat de diferențele dintre modelele generale de explicare a funcționării economiei în ansamblu. Abordarea praxeologică austriacă pleacă de la paradigma logică și oferă o reconstrucție graduală a procesului de piață și a formării unei economii complexe. Din această reconstrucție nu lipsesc teoria valorii și a prețurilor, teoria capitalului, teoria monetară și a sistemului bancar, analiza alocării antreprenoriale în raport cu alocarea birocratică etc., toate formulate pe baze personalist-realiste. Toate propozițiile derivate sunt „tari”. Din natura acțiunii umane și a universului se obțin propoziții absolut adevărate, indiferent de timp și loc, legate, de exemplu, de dependența prosperității de scările de preferințe ale persoanelor și de necesitatea acumulării de capital, de diviziunea muncii, monedă și de posibilitatea calculului. „Evidența empirică” nu furnizează vreo verificare sau confirmare a corectitudinii propozițiilor obținute ci doar o *ilustrare* a lor. Valoarea de adevăr nu

poate fi confirmată sau infirmată decât prin raționamente logice sau prin invocarea irelevanței sau incorectitudinii premiselor. Deși în realitate avem o înlănțuire logică a fenomenelor, acestea nu „comunică” ceea ce fac, singurul instrument adecvat pe care îl avem la dispoziție în științele sociale pentru descoperirea legărilor cauzale fiind rațiunea umană.

Abordarea empirist-agregativistă, non-logică (sau anti-logică) specifică mainstreamului se concentrează pe agregate și pe corelații. Teoria capitalului este aproape complet absentă, ca și teoria valorii sau teoria calculului economic. Ceea ce lipsește cu desăvârșire este analiza efectelor alocării birocratice asupra sistemului economic, ceea ce ni se oferă fiind mai mult sau mai puțin o viziune angelică asupra acțiunii guvernamentale. Mai mult, teoremele „micro” nu sunt câtuși de puțin legate de studierea fenomenelor macroeconomice (monedă, ciclu, inflație ș.a.).

Chiar diferențele menționate, metodologice și de teorie economică generală, stau la baza abordării deosebite a explicării ciclurilor economice. Abordarea praxeologică are la bază conceptul de eroare. Esența ciclului constă în formarea unor clustere imense de erori *evitabile*, pornind de la decizia antreprenorială în anumite medii instituționale, și în recurența acestor clustere de erori. Clusterelor de erori evitabile sunt produsul unei organizări particulare a sistemului monetar-bancar modern iar recurența lor survine ca urmare a persistenței acestei erori și după producerea unui ciclu. Abordarea mainstream oferă diverse explicații (insuficiența cererii agregate, insuficiența cantității de monedă etc.), toate puse în relație cu anumite agregate care ar măsura producția sau ocuparea.

Nu putem încheia fără a spune măcar câteva cuvinte despre posibilitățile de eliminare a fenomenelor ciclice care afectează atât de dramatic funcționarea economiilor moderne. Soluția școlii praxeologice este limpede: ceea ce trebuie eliminat fiind clusterul de erori evitabile, rezolvarea problemei vine din eliminarea rezervei fracționare și a monedei hârtie. Reforma „pozitivă” constă în repunerea cetățenilor în situația de a-și alege moneda (prin eliminarea legislației privind puterea liberatorie și a altor intervenții, precum taxarea deținerii de aur etc.) și în interzicerea băncilor de a emite titluri fictive (adică impunerea unui coeficient de 100% pe depozitele la vedere și a unui raport de cel mult 1:1 pe depozitele la termen). Aceste reforme abolesc confuzia frauduloasă între monedă și hârtie și, indirect, confuzia între hârtie și capital.

„Operaționalizarea” acestei soluții, mai ales într-un mediu puternic etatizat, este extrem de dificilă. Dificultatea stă nu numai în a convinge o parte a populației de dezirabilitatea reformelor. Orice reformă presupune sacrificii și nu este deloc clar că simpla înțelegere a unui lucru va genera adoptarea unui comportament adecvat. Jertfa personală, singura compatibilă cu o transformare autentică, necesită o filozofie mai înaltă decât simpla înțelegere a unor adevăruri economice și decât utilitarismul, larg sau îngust.

Eliminarea ciclului în concepția mainstreamului vine din prelungirea progresiei intervenționiste de care am vorbit în lucrare. Finalul logic al acestei propuneri nu poate fi decât centralizarea completă, la nivel mondial, a sistemului monetar-bancar și, în cele din urmă a sistemului politic. Consecința acestei reforme va fi eliminarea limitelor impuse de existența mai multor entități birocrăției, expansiunii și ciclului, nu eliminarea clusterelor de erori.